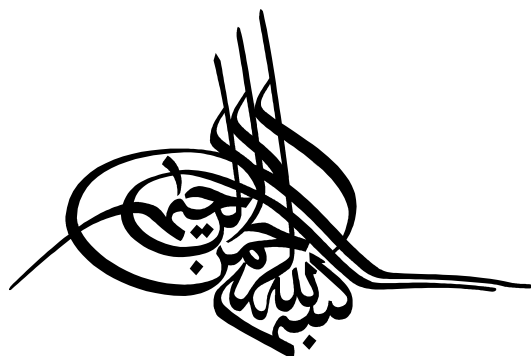

برنامه‌ریزی شهری (مبانی و ایران)

سری کتاب‌های کمک آموزشی کارشناسی ارشد

مجموعه جغرافیا
مؤلف : حسین عبادی

سرشناسه	: حسین عبادی
عنوان	: برنامه‌ریزی شهری (مبانی و ایران)
مشخصات نشر	: تهران : مشاوران صعود ماهان، ۱۴۰۲
مشخصات ظاهری	: ۲۱۵ ص
فروست	: سری کتاب‌های کمک آموزشی کارشناسی ارشد
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۸-۷۴۹-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فنیای مختصر
یادداشت	: این مدرک در آدرس http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
رده‌بندی دیویی	: ۳۷۸/۱۶۶۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۴۸۴۰۱۱

نام کتاب: برنامه‌ریزی شهری (مبانی و ایران)

مدیر مسئول: هادی سیاری، مجید سیاری

مؤلف: حسین عبادی

ناشر: مشاوران صعود ماهان

مدیر تولید: سمیه بیگی

نوبت و تاریخ چاپ: اول / ۱۴۰۲

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۳/۱۱۰/۰۰۰ ریال

شابک: ISBN: ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۸-۷۴۹-۵

انتشارات مشاوران صعود ماهان: خیابان ولیعصر، بالاتر از تقاطع مطهری،

روبروی قنادی هتل بزرگ تهران، جنب بانک ملی، پلاک ۲۰۵۰

تلفن: ۸۸۱۰۰۱۱۳-۴

سخن ناشر

«ن والقلم و ما یسطرون»

کلمه نزد خدا بود و خدا آن را با قلم بر ما نازل کرد.

به پاس تشکر از چنین موهبت الهی، موسسه ماهان درصدد برآمده است تا در راستای انتقال دانش و مفاهیم با کمک اساتید مجرب و مجموعه کتب آموزشی خود برای شما داوطلبان ادامه تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد و دکترا گام موثری بردارد. امید است تلاش‌های خدمتگزاران شما در این موسسه پایه‌گذار گام‌های بلند فردای شما باشد.

مجموعه کتاب‌های کمک آموزشی ماهان به‌منظور استفاده داوطلبان کنکور کارشناسی ارشد سراسری و آزاد و دکترا تالیف شده‌اند. در این کتاب‌ها سعی کرده‌ایم با بهره‌گیری از تجربه اساتید بزرگ و کتب معتبر داوطلبان را از مطالعه کتاب‌های متعدد در هر درس بی‌نیاز کنیم.

بدین‌وسیله از مجموعه اساتید، مولفان و همکاران محترم خانواده بزرگ ماهان که در تولید و به‌روزرسانی تالیفات ماهان نقش موثری داشته‌اند، صمیمانه تقدیر و تشکر می‌نماییم.

دانشجویان عزیز و اساتید محترم می‌توانند هرگونه انتقاد و پیشنهاد درخصوص تالیفات ماهان را از طریق سایت ماهان به آدرس mahan.ac.ir با ما در میان بگذارند.

موسسه آموزش عالی آزاد ماهان

سخن مؤلف

سپاس یزدان پاک را که مرا یاری نمود تا بتوانم خدمتی هر چند ناچیز در جهت ادای دین خود به علم جغرافیا، به دانش پژوهان این عرصه عرضه کنم.

مجموعه گردآوری شده، حاصل تلاش بی‌وقفه نگارنده به همراه راهنمایی‌های اساتید مجرب علم جغرافیا می‌باشد. این مجموعه شامل مواد امتحانی زیر است:

- جغرافیای شهری (مبانی و ایران)
- برنامه‌ریزی ناحیه‌ای و روستایی (مبانی و ایران)
- آب و هوا شناسی (مبانی و ایران)
- برنامه‌ریزی شهری (مبانی و ایران)
- ژئومورفولوژی (مبانی و ایران)
- فلسفه جغرافیا

از آنجایی که مجموعه علوم جغرافیا (کد ۱۱۰۲) برخلاف دیگر گروه‌های آزمایشی دارای منابع امتحانی مشخص و معینی نمی‌باشد، بنابراین سعی شده است تا حد امکان از تمامی کتب موجود در این زمینه که آورده شدن حتی یک سوال از آنها نیز احتمال داده می‌شود، مطالبی استخراج شود.

هدف اصلی در این کتاب فراهم آوردن زمینه‌های مطالعاتی برای دانشجویانی است که به اکثریت منابع و کتاب‌های مرجع دسترسی نداشته و یا اینکه وقت مطالعه آنها را ندارند.

لازم به ذکر است که مطالب این مجموعه طبق آخرین تغییرات در کتب و مواد امتحانی گردآوری و تلاش شده تا با جدیدترین منابع معرفی شده مطابقت و هم‌پوشی داشته باشد. با این تعبیر انتظار می‌رود که مجموعه حاضر بتواند تأثیری مفید بر روند قبولی داوطلبان رشته جغرافیا داشته باشد.

گفتنی است که محتوای این مجموعه به گونه‌ای تنظیم شده که تمام گرایش‌های جغرافیا به‌علاوه گرایش‌های برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای و طراحی شهری بتوانند از این مباحث بهره ببرند.

یکی از دروس امتحانی جغرافیا، برنامه‌ریزی شهری (مبانی و ایران) می‌باشد که در این کتاب در قالب شش فصل ارائه شده است.

مؤلف قلباً اذعان دارد که آنچه پیش رو دارید مانند ثمره هرتلاش دیگری در زندگی نمی‌تواند محصول فعالیت‌های منفرد باشد. دست‌های بسیار و اذهان متعدد به لطف پروردگار یاری رسانده‌اند تا نگارنده این مجموعه را گردآوری کند.

اما از آنجایی که هیچ تلاشی عاری از کم و کاست نمی‌باشد، نگارنده نیز در این باره هیچ‌گونه ادعایی ندارد و لیکن تردیدی نیست که در این ارتباط هرگونه قصور و کوتاهی همواره متوجه مؤلف می‌باشد. لذا از شما عزیزان خواهشمند است با نظرات اصلاحی خود اینجانب را آگاه و خشنود سازید.

در پایان نگارنده، تشکر خالصانه خویش را از راهنمایی‌های ارزشمند و بجای اساتید گرانقدر خانم دکتر ناهید سجادیان، دکتر علی موحد و دیگر اساتید صاحب‌نظر در برنامه‌ریزی شهری ابراز می‌دارد. اساتید محترمی که نگارنده با استفاده از راهنمایی‌های مستقیم یا مطالعه آثارشان بهره فراوان کسب کرده است:

دکتر حسین شکوئی، دکتر یدالله فرید، دکتر اصغر نظریان، دکتر کرامت‌الله زیاری، دکتر ناصر مشهدی‌زاده دهقانی، دکتر سید محسن حبیبی، دکتر اسماعیل شیعه، دکتر محمدتقی رهنمایی، دکتر غلامحسین مجتهدزاده، دکتر ناهید سجادیان، دکتر سعید ملکی و همچنین تمامی اساتید گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز.

ردیف	گرایش نام دروس امتحانی	برنامه ریزی شهری	برنامه ریزی روستایی	جغرافیای سیاسی	جغرافیای طبیعی	جغرافیای نظامی	جغرافیا برنامه ریزی توریسم
۱	زبان تخصصی	۲	۲	۲	۲	۳	۲
۲	فلسفه جغرافیا	۱	۱	۱	۱	۲	۱
۳	ژئومورفولوژی (مبانی و ایران)	-	-	۱	۲	-	-
۴	آب و هوا شناسی (مبانی و ایران)	-	-	-	۲	-	-
۵	منابع آب و خاک (مبانی و ایران)	-	-	-	۲	-	-
۶	مبانی جغرافیای انسانی	-	-	۲	۱	۲	-
۷	جغرافیای شهری (مبانی و ایران)	۲	۲	-	-	-	۱
۸	مبانی جغرافیای طبیعی	۱	۱	۱	-	۲	۱
۹	جغرافیای روستایی و کوچ نشینی (مبانی و ایران)	-	۲	-	-	-	-
۱۰	برنامه ریزی ناحیه ای و روستایی (مبانی و ایران)	۲	۲	-	-	-	-
۱۱	برنامه ریزی شهری (مبانی و ایران)	۲	-	-	-	-	-
۱۲	جغرافیای سیاسی (مبانی و ایران)	-	-	۳	-	-	-
۱۳	جغرافیای نظامی ایران و کشورهای همجوار	-	-	۲	-	۳	-
۱۴	آمار و احتمال	-	-	۱	-	-	-
۱۵	ریاضی و آمار	-	-	-	-	-	۱
۱۶	جاذبه های توریستی ایران	-	-	-	-	-	۲

جدول ضرایب مواد امتحانی هر یک از گرایش های جغرافیا کد (۱۱۰۲) برای ورود به دوره کارشناسی ارشد

حسین عبادی

فصل اول: تعاریف و مفاهیم.....	۹
۱-۱- مفهوم برنامه‌ریزی و برنامه‌ریزی شهری.....	۱۰
۲-۱- تعریف برنامه‌ریزی.....	۱۰
۳-۱- تعریف برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی شهری.....	۱۰
سؤالات چهارگزینه‌ای سراسری و پاسخنامه تشریحی فصل اول.....	۱۱
فصل دوم: تحولات تاریخی شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری.....	۱۳
۱-۲- تحولات شهرسازی.....	۱۴
۲-۲- نظریه‌های ساخت شهر.....	۱۶
۳-۲- طرح‌های مختلف توسعه شهری.....	۱۸
۴-۲- پیشینه تاریخی شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری در ایران.....	۲۱
نخستین اقدام‌ها در زمینه شهرسازی جدید.....	۲۵
سؤالات چهارگزینه‌ای سراسری و پاسخنامه تشریحی فصل دوم.....	۲۳
سؤالات چهارگزینه‌ای آزاد و پاسخنامه تشریحی فصل دوم.....	۳۱
فصل سوم: انواع برنامه‌ریزی و طرح‌های شهری.....	۳۵
۱-۳- انواع برنامه‌ریزی.....	۳۶
۲-۳- انواع طرح‌های شهری.....	۳۷
سؤالات چهارگزینه‌ای سراسری و پاسخنامه تشریحی فصل سوم.....	۴۰
سؤالات چهارگزینه‌ای آزاد و پاسخنامه تشریحی فصل سوم.....	۴۴
فصل چهارم: برنامه‌ریزی شهرهای جدید.....	۴۹
۱-۴- پیدایش و سیر تحول شهرهای جدید.....	۵۰
۲-۴- گونه‌شناسی و طبقه‌بندی شهرهای جدید.....	۵۰
۳-۴- تجارب جهانی شهرهای جدید.....	۵۱
۴-۴- نظام شهری و شهرهای جدید در ایران.....	۵۱
۵-۴- برنامه‌ریزی شهرهای جدید.....	۵۲
۶-۴- شهرهای جدید در ایران.....	۵۳
سؤالات چهارگزینه‌ای سراسری و پاسخنامه تشریحی فصل چهارم.....	۵۳
سؤالات چهارگزینه‌ای آزاد و پاسخنامه تشریحی فصل چهارم.....	۵۸

فصل پنجم: نظام و مراحل اجرایی تهیه طرح‌های شهری.....	۵۹
۱-۵- نظام اجرایی و تشکیلات برنامه‌ریزی شهری	۶۰
۲-۵- مراحل اجرایی تهیه طرح‌های شهری.....	۶۱
سؤالات چهارگزینه‌ای سراسری و پاسخنامه تشریحی فصل پنجم.....	۶۲
سؤالات چهارگزینه‌ای آزاد و پاسخنامه تشریحی فصل پنجم.....	۶۳
فصل ششم: برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری.....	۶۵
۱-۶- معیارهای بهینه در مکان‌یابی کاربری‌های شهری	۶۶
۲-۶- سرانه زمین.....	۶۶
۳-۶- تراکم خالص و ناخالص.....	۶۷
۴-۶- سرانه‌های شهری و مسکونی.....	۶۷
۵-۶- حریم، محدود و محدوده ساخته شده.....	۶۷
۶-۶- الگوی برنامه‌ریزی و جایگزینی.....	۶۷
۷-۶- محلات و ناحیه‌های شهری.....	۶۷
۸-۶- استانداردهای شهری	۶۸
۹-۶- راه و شبکه‌های ارتباطی.....	۶۹
۱۰-۶- ضوابط توسعه زمین و تاسیسات زیربنایی.....	۶۹
سؤالات چهارگزینه‌ای سراسری و پاسخنامه تشریحی فصل ششم.....	۷۰
سؤالات چهارگزینه‌ای آزاد و پاسخنامه تشریحی فصل ششم.....	۷۷
مجموعه نکات.....	۸۱
مجموعه سوالات چهارگزینه‌ای.....	۱۳۹
مجموعه سوالات چهارگزینه‌ای آزمون سراسری.....	۱۸۰
مجموعه سوالات چهارگزینه‌ای آزمون آزاد.....	۱۸۴
سوالات و پاسخ آزمون سراسری ۹۴.....	۱۸۵
سوالات و پاسخ آزمون سراسری ۹۵.....	۱۸۹
سوالات و پاسخ آزمون سراسری ۹۶ الی ۱۴۰۱.....	۱۸۹
منابع.....	۲۱۵

فصل اول

تعاریف و مفاهیم

مفهوم برنامه‌ریزی و برنامه‌ریزی شهری

تعریف برنامه‌ریزی

تعریف برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی شهری

تعاریف و مفاهیم

۱-۱ - مفهوم برنامه‌ریزی و برنامه‌ریزی شهری

اصطلاح برنامه‌ریزی ترجمه‌ای است از واژه انگلیسی «Planing» که از حدود نیم قرن پیش با تأسیس سازمان برنامه به‌جای اصل چهار ترومن وارد زبان فارسی شده است و مراد از آن تدوین سلسله تدابیر اجرایی و اقدام‌های عملی برای رسیدن به اهداف معین در زمان تعیین شده است.

با توجه به اینکه برنامه‌ریزی در چه عرصه‌ای به‌کار می‌رود، یکی از مفاهیم «Planing» یا «Programing» مورد استفاده قرار می‌گیرد. در منابع شهرسازی نیز هرجا از برنامه‌ریزی شهری سخن رفته، مراد از آن همان «Urban Planing» بوده است که البته این توافق قراردادی موجب رفع آشفتگی کلامی در زبان فارسی نشده است؛ چراکه وقتی صحبت از برنامه‌ریزی شهری می‌شود، منظور تهیه طرح شهری است. این بدان معناست که از کلمه «Plan» علاوه بر برنامه، مفهوم طرح نیز استنباط می‌شود. به‌همین ترتیب در معماری از آن معنای نقشه و در سیستم، معنای آرایش استنباط می‌شود. می‌توان گفت که برنامه‌ریزی مجموعه‌ای از فرآیندهای تصمیم‌گیری با مشخصات کمی و کیفی یا فضایی در افق‌های زمانی تعریف شده است که شکل اجرایی آن از طریق طرح‌ریزی تعریف می‌شود.

۱-۲ - تعریف برنامه‌ریزی

برنامه‌ریزی فرآیند ذهنی و عملی مجموعه‌ای از تصمیم‌گیری‌های سنجیده‌ای است که براساس قیودات کمی، کیفی، زمانی و مکانی، شیوه دخالت انسان را در موضوعی مشخص بیان می‌کند. برنامه‌ریزی براساس حوزه یا میدان عمل و موضوع در سطوح مختلفی انجام می‌شود، مانند برنامه‌ریزی ملی یا سرزمینی، منطقه‌ای و محلی. از نظر سطح‌بندی، برنامه‌ریزی شهری در مفهومی که در ایران به‌صورت تهیه طرح‌های توسعه شهری انجام می‌گیرد، نوعی برنامه‌ریزی محلی است. برنامه‌ریزی دو ویژگی به‌شرح ذیل را دارد:

الف) ویژگی موضوعی، که موضوع موردنظر برنامه‌ریزی را از سایر موضوع‌های مطروحه شناسایی، جدا کرده و مورد توجه قرار می‌دهد.

ب) ویژگی مکانی یا فضایی که گستره آن موضوع را مشخص می‌کند.

۱-۳ - تعریف برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی شهری

با پذیرش تعریف برنامه‌ریزی به‌راحتی می‌توان برنامه‌ریزی شهری را نیز تعریف کرد؛ از این‌رو برنامه‌ریزی شهری قبل از اینکه وارد مرحله طرح‌ریزی شهری شود، فرآیندهای ذهنی و عملی یک‌سری تصمیم‌های سنجیده در امور شهری است که با رعایت قیودات خاص خود شیوه و شکل رابطه انسان را با محیط شهری در قالبی بهینه طراحی و طبقه‌بندی می‌کند. طرح‌ریزی شهری فرآیندهای

ذهنی منبعث از برنامه‌ریزی شهری را با رعایت هندسه، فیزیک و کالبد مناسب در عرصه فضایی با بستر جغرافیایی شهر شکل داده و آن را از مقوله ذهنی به عینی تبدیل کرده و به آن تجسم فضایی می‌بخشد. چگونگی این فضا شیوه و حدود دخالت انسان را در عرصه شهر مشخص می‌کند. طرح‌ریزی شهری، به‌وجود آوردن مجموعه‌های فیزیکی است که در آن بیشتر به کیفیت فضاها و کیفیت فیزیکی طرح‌ها توجه می‌شود. حاصل برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی شهری مجموعه مدونی است که به‌صورت ابزار تصمیم‌سازی در اختیار تصمیم‌گیران یا مدیران شهری قرار می‌گیرد. به‌همین دلیل طرح‌های شهری ماهیت تصمیم‌سازی دارند نه تصمیم‌گیری. البته باید خاطرنشان کرد که در ایران معادل‌های دقیق و صحیحی از واژه‌های برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی شهری ارائه نشده است.

سؤالات چهارگزینه‌ای سراسری فصل اول

- ۱- برنامه‌ریزی هدف‌مند را به دو دسته تقسیم می‌کنند، آنها عبارتند از:
(۱) کلی و خاص (۲) کوتاه‌مدت و درازمدت (۳) میان‌مدت و درازمدت (۴) فیزیکی و اقتصادی (سراسری ۸۴)
- ۲- نقش شهرسازان در شهرها بیشتر به کدام فعالیت‌ها معطوف می‌شود؟
(۱) برنامه‌ریزی شهری (۲) تهیه نقشه‌های شهری (۳) طراحی و عمران شهری (۴) طراحی کالبد شهر (سراسری ۸۵)
- ۳- هدف از طرح‌ریزی شهری چیست؟
(۱) ملاحظه کیفیت زیبایی از فرم شهری (۲) مشاهده تأمین رفاه شهری (۳) ایجاد محلی سالم‌تر (۴) ایجاد محیطی بهتر (سراسری ۹۰)
- ۴- نقش شهرسازان در برنامه‌ریزی شهری بیشتر به کدام یک از فعالیت‌ها و برنامه‌ها معطوف می‌گردد؟
(۱) طرح تفصیلی (۲) تهیه نقشه‌های شهری (۳) طراحی و عمران شهری (۴) برنامه‌ریزی کالبدی (سراسری ۹۲)

پاسخنامه سؤالات چهارگزینه‌ای سراسری فصل اول

- ۱- گزینه «۱»
- ۲- گزینه «۳»
- ۳- گزینه «۱»
- ☞ ملاحظه کیفیت زیبایی از فرم شهری. (منبع ۲)
- ۴- گزینه «۴»

فصل دوم

تحوالات تاریخی شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری

- تحوالات شهری
- نظریه‌های ساخت شهر
- طرح‌های مختلف توسعه شهری
- پیشینه تاریخی شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری در ایران

تحولات تاریخی شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری

۲-۱- تحولات شهرسازی

توسعه شهرها، تأمین نیازمندی‌های آنان، چاره‌جویی برای توسعه‌های آینده شهر، اتخاذ تصمیماتی که بتواند مشکلات شهری را به حداقل برساند و بالاخره آنکه چگونه رابطه منطقی بین انسان با محیط طبیعی‌اش حفظ شود، به تحولاتی در امر شهرسازی منجر شده است.

بنا به تحقیقاتی که به‌عمل آمده است، نخستین شهرساز و یا نخستین کسی که به بیان اصولی در زمینه شهرسازی پرداخت، شخصی به نام «هیپوداموس» بود که در حدود سال ۴۸۰ قبل از میلاد می‌زیست. اصول پیشنهادی این شخص، شهرسازی را بیشتر از لحاظ تأمین آسایش ساکنین آن و از نظر تهیه احتیاجات روزمره به نحوی ساده موردتوجه قرار داده است. باین‌همه، دامنه پیدایش تحولات امروزی دانش شهرسازی، به قرن نوزدهم میلادی می‌رسد که می‌توان مهم‌ترین دلیل آن را توسعه صنعت و مشکلات ناشی از آن دانست.

در اواخر قرن نوزدهم و در حدود سال ۱۸۷۰ بود که شهرهای بزرگ پیوسته رو به رشد نهادند. در این مورد تئوری‌های مختلف و طرح‌های گوناگونی جهت رشد و توسعه شهرها ارائه شده است. ذیلاً مهم‌ترین و معروف‌ترین تئوری‌های طرح و برنامه‌ریزی شهر را مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

۲-۱-۱- کامیلو زیته و رفرم شهرها

در سال ۱۸۸۹، کامیلو زیته شهرساز اطریشی، در کتاب خود به‌نام «شهرسازی» چاره کار را در بازگشت به شیوه‌های هنری قرون وسطی پیشنهاد نمود. از پیشنهادات زیته می‌توان به ایجاد باغچه در حیاط آپارتمان‌های مسکونی به‌جای مراکز شلوغ شهر، برپاداشتن دیوارهای بلند در اطراف پارک‌های عمومی برای حفاظت آنها در مقابل سروصدای خیابان، اشاره کرد. او تصور می‌کرد می‌توان با وسایل قرون وسطایی مسائل عصر صنعت را حل کرد.

۲-۱-۲- اتو واگنر و ایجاد فضاهای باز در محلات

اتو واگنر (۱۸۴۱-۱۹۱۸) به نسلی تعلق داشت که سخت به صنعت خوش‌بین بود. او عقاید خود را هنگامی ابراز داشت که تأثیرات عقاید زیته به منت‌های خود رسیده بود و فکر ایجاد نواحی سرسبز و خرم در قسمت‌های مسکونی شهر، یکی از راه‌های رهایی از زشتی موجود در این قسمت‌ها به‌نظر می‌رسید. واگنر فضایی باز و نسبتاً وسیع را در مرکز محله پیش‌بینی نموده بود که حوزه آن را «مرکز تنفس» محله می‌نامید. واگنر خواستار شد نواحی شهر «مالکیت عمومی» یابند تا قیمت زمین دست‌خوش سودجویی زمین‌بازان قرار نگیرد و نظارت بر گسترش شهر میسر باشد.

۲-۱-۳- ابنزر هاوارد و شهرهای باغ‌مانند

فکر ایجاد شهرهای باغ‌مانند، در سال ۱۸۹۸، توسط «ابنزر هاوارد» انگلیسی پیشنهاد شد. هاوارد در طرح شهرهای باغ‌مانند خود، شهر را به‌صورت چند دایره متحدالمرکز تصویر کرد. بناهای عمومی شهر در مرکز این دوایر در دور میدانی قرار می‌گرفتند و بین دایره میانی و بیرونی خیابان اصلی شهر به عرض ۱۳۵ متر قرار می‌گرفت. شهر پیشنهادی هاوارد دارای وسعتی حدود ۲۴۰۰ هکتار است که ۱/۶ آن به مسکن اختصاص می‌یابد.

۲-۱-۴- وحدت شهر و محیط طبیعی آن (نظریه پاتریک گدس)

«پاتریک گدس» در سال ۱۹۱۵، برای اولین بار شهرهای بزرگ دنیا را مورد مطالعه قرار داد و در کتاب تحقیق خود به نام «تکامل تدریجی شهرها» از مسائل، مشکلات و آینده آنها سخن گفت. در این کتاب تصویر مشهوری موسوم به «نمایشگاهی از شهرها» را می‌توان دید که در آن گدس رشد طبیعی شهرها را مورد مطالعه قرار داده و تصویر کرده است. به‌نظر گدس شهر از محیط طبیعی که در آن به‌وجود آمده، جدایی‌ناپذیر است و تنها وقتی می‌توان به ساختمان آن پی برد که وضعیت طبیعی و آب و هوایی آن مورد مطالعه قرار گیرد.

۲-۱-۵- شهرهای نوارمانند (نظریه سوریا ای ماتا)

«سوریا ای ماتا» در سال ۱۸۸۲، تئوری خود را بر شهرهای نوارمانند عرضه داشت. در طرح وی، شهر در امتداد خطوط تراموا به‌صورت نوارمانند ادامه می‌یابد و نواحی مسکونی و صنعتی، در دو جانب این خطوط قرار می‌گیرند. «لوکور بوزیه» نیز، در طرح خود برای «سن‌دیه» از همین فکر الهام گرفت و بسط آینده این شهر را در امتداد جاده‌ای پیش‌بینی کرد.

۲-۱-۶- شهر صنعتی (نظریه تونی گارنیه)

«تونی گارنیه» فرانسوی به ابتکار شخصی خود طرح یک شهر کامل برای سکونت ۳۵۰۰۰ نفر ارائه داد و آن را شهر صنعتی نامید. در کوی صنعتی پیشنهادی وی، عوامل مختلف شهر، محل کار، محل سکونت، تفریح‌گاه‌ها و غیره، کاملاً از یکدیگر جدا هستند، و کمربندی سبز، قسمت صنعتی شهر را از قسمت اصلی آن جدا می‌سازد. در طرح گارنیه خطوط راه‌آهن در داخل شهر و در زیر زمین کشیده می‌شدند، و خانه‌ها در میان پارک بنا می‌شدند. شهر صنعتی راهی فراپای بسیاری از کسانی گذاشت که در پیشرفت شهرسازی معاصر مؤثر بوده‌اند. در حقیقت، شهر صنعتی بذر شهرسازی معاصر را واجد بود.

۲-۱-۷- طرح واحدهای خودیار (نظریه کلرنس پری)

«کلرنس پری» در سال ۱۹۲۶ نظریه خود را با ویژگی‌هایی به شرح زیر بیان کرد:

- ۱- شبکه‌های اصلی و راه‌های پررفت‌وآمد نایستی از میان بافت‌های مسکونی بگذرند بلکه باید در محیط پیرامون و اطراف واحدهای مسکونی به‌وجود آیند.
- ۲- شبکه راه‌های داخلی بهتر است که به‌صورت کوچه‌های بن‌بست و با وظایف سبک طراحی شوند.
- ۳- جمعیت محله‌های مسکونی بر مبنای یک مدرسه ابتدایی و جمعیت ۵۰۰۰ نفر است.
- ۴- این واحدهای خودیار بهتر است که به مرکزیت یک مدرسه ابتدایی باشد.
- ۵- حدود اشتغال فیزیکی یک واحد خودیار تقریباً ۱۶۰ ایکر (هر ایکر برابر ۴۰۰۰ متر مربع) تعیین می‌شود.
- ۶- تأسیسات و خدمات رفاهی بهتر است در کمترین فاصله به دبستان قرار گیرد.

۲-۱-۸- ناحیه‌ای برای زندگی (طرح کلارنس اشتاین)

- ۱- مشخصات کلی در طرح کلارنس اشتاین به شرح زیر است:
- ۲- محدوده مدرسه ابتدایی و پارک‌های جنبی آن حدود نیم مایل و به‌صورت پیاده است.

- ۳- خیابان‌های اصلی در اطراف واحد همسایگی ایجاد شده و آن را دور می‌زند.
- ۴- بخش‌های جداگانه مسکونی و غیرمسکونی در داخل به‌وجود می‌آید.
- ۵- جمعیت به اندازه‌ای گسترده باشد که خدمات مدرسه ابتدایی را تأمین سازد.
- ۶- بعضی از فروشگاه‌ها و خدمات محله‌ای در نقاط مختلف محله به‌وجود می‌آید.

۲-۱-۹- طرح رادبرن (سازمان عمومی)

«هنری رایت» و «کلارنس اشتاین» در طرحشان برای یکی از نواحی حومه‌ای رادبرن در نیوجرسی، پیشنهاد یک نظام برنامه‌ریزی برای نواحی مسکونی را عنوان نمودند. اساس نظریه آنها ایده بلوک‌های بزرگ مسکونی است که بر مبنای جدایی ترافیک پیاده و سواره قرار دارد. یک شبکه راه بن‌بست، رادبرن را تحت کاربرد خود قرار داده است. هدف از ایجاد طرح رادبرن، ایجاد باغ‌شهرهایی در جوامع متروپلیتن (مادرشهر) بوده است. طرح رادبرن برای جمعیتی حدود ۲۵۰۰۰ نفر در سه واحد خودیار در نظر گرفته شده و محدوده هر واحد از مرکز دبستان تا شعاع ۸۰۰ متر می‌باشد.

۲-۱-۱۰- طرح لوکور بوزیه

با توجه به عصر ماشین و در نظر گرفتن نیازهای جوامع شهری در دوران پس از انقلاب صنعتی، «لوکور بوزیه» طرحی را در رابطه با ساخت شهرها در سال ۱۹۲۲ ارائه داد. در طرح لوکور بوزیه، بخش مرکزی شهر پاسخگوی مناسبی جهت تراکم ترافیک شهر به-شمار می‌رود و جابجایی مردم را میسر می‌سازد که در آن فضای سبز و فضای باز به اندازه کافی است. در این طرح یک سیستم خط آهن نیز جهت شهر در نظر گرفته شده و همه خطوط آهن نیز به ایستگاه مرکزی در قلب شهر منتهی می‌شود. در این طرح تراکم جمعیت در قسمت‌های مسکونی ۳۰۰۰ نفر در هکتار در نظر گرفته شده است.

۲-۱-۱۱- طرح (فرانک لوید رایت)

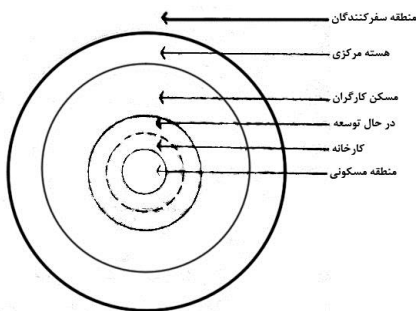
در طرح لوید رایت در مقابل هر خانوار حداقل ۴۰۰۰ متر مربع (یک ایکر) در نظر گرفته می‌شد. مساحت محدوده طرح لوید رایت، دو مایل مربع می‌باشد. لوید رایت پیشنهاد می‌کند که تمام فعالیت‌ها به‌طور یکنواخت در همه نقاط شهر پراکنده شوند. ولی این طرح در صورتی قابل اجرا است که زمان و هزینه سفر به حداقل کاهش یابد.

۲-۲- نظریه‌های ساخت شهر

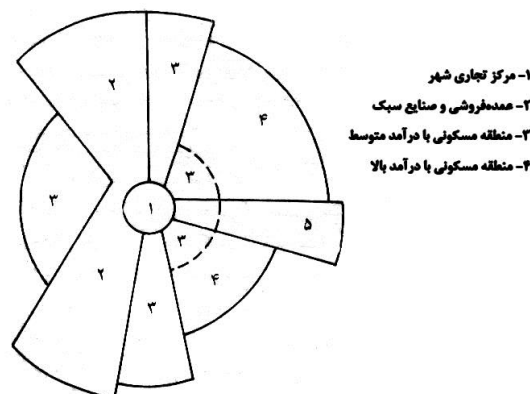
۲-۲-۱- ساخت دواير متحدالمرکز (نظریه ارنست برگس)

الگوی ساخت شهر در نظریه برگس بر این اصل استوار است که توسعه شهر از ناحیه مرکزی به طرف خارج شهر صورت گرفته و تعدادی مناطق متحدالمرکز را تشکیل می‌دهد.

۲-۲-۲- ساخت قطاعی شهر (نظریه همر هویت)

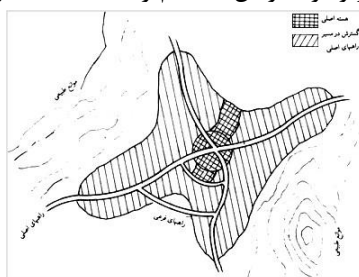

درواقع ساخت قطاعی شهر، تغییر و تعدیلی در جهات مختلف نظریه دواير متحدالمرکز است. برخلاف نظریه دواير متحدالمرکز در نظریه ساخت قطاعی شهر، شهرها نمی‌توانند برای همیشه دایره‌ای شکل‌بودن مناطق داخلی خود را حفظ کنند. بلکه حالت قطاعی بیش از دایره‌ای زمینه مساعدی را جهت توسعه به‌دست می‌آورد. در این نظریه عامل اجاره‌خانه می‌تواند به‌عنوان راهنما، مطالعه شهر را عملی سازد. در ساخت قطاعی شهر، راه‌های شعاعی از مرکز شهر به اطراف کشیده می‌شود و عامل دسترسی به این راه‌ها، قیمت زمین‌های شهری را در مناطق مختلف شهر تعیین می‌کند.

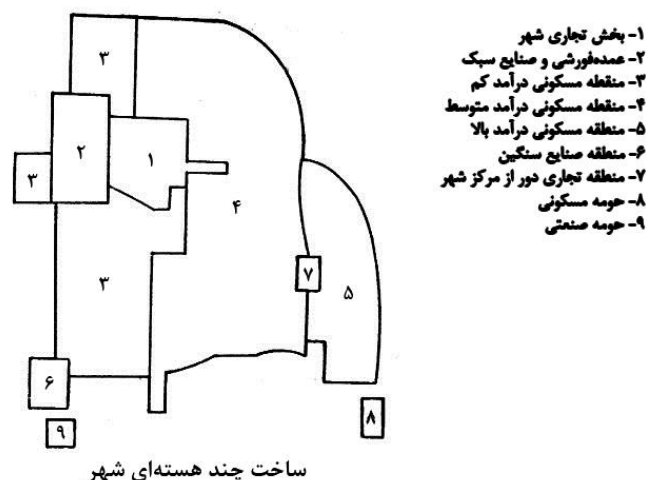
۳-۲-۲ ساخت ستاره‌ای شکل

حرکت جمعیت، تأسیسات، صنایع و سازمان‌های شهری به اطراف شهرها، به یک شکل عمل نمی‌نمایند و از جهات مختلف شهر به‌سوی ناحیه مرکزی شهر، به یک‌مقیاس صورت نمی‌گیرد. در مقابل توسعه شهر، وجود موانع طبیعی مانند شیب‌های تند، تپه‌ها و کوه‌ها، عامل بازدارنده است؛ لذا شهر یا بدان جهت توسعه پیدا نمی‌کند و یا در صورت توسعه، مشکلات و افزایش هزینه‌هایی را به دنبال دارد. درواقع، این نوع شکل شهر تحت تأثیر وجود عوامل نامنظم و نامساعد طبیعی شهرها شکل می‌گیرد.

۴-۲-۲ ساخت چندهسته‌ای

اساس این تئوری بر چندهسته‌ای بودن شهرهای بزرگ امروزی استوار است، که این هسته‌ها در داخل شهرها از طریق مسیرهای حمل‌ونقل به هم مرتبط می‌شوند. عنوان هسته در این نظریه به همه فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که در اطراف خود به توسعه شهر امکان می‌بخشد. به‌عنوان مثال تأسیسات عمده‌فروشی، بیشتر به تشکیل هسته‌هایی در طول راه‌آهن‌ها و راه‌های اصلی تلاش دارند. صنایع سنگین شهر، در منطقه‌های حاشیه‌ای شهر، هسته جدیدی را به‌وجود می‌آورند.

ساخت چند هسته‌ای شهر

۲-۵- ساخت عمومی شهرها (رابرت دیکنسن)

براساس نظریه رابرت دیکنسن، محدوده‌های ساخت شهر به قرار زیر است:

الف) منطقه مرکزی: شامل مرکز و بخش قدیمی شهر

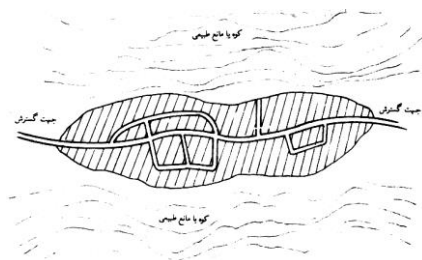
ب) منطقه میانی: شامل منطقه مسکونی که صنایع سبک را نیز در خود جای داده است.

پ) منطقه بیرونی: این منطقه که اصولاً یک منطقه مسکونی به‌شمار می‌آید دارای فضای توسعه و پارک‌های عمومی است.

ت) حاشیه شهر یا مرزهای ده‌شهر

۲-۶- ساخت طبیعی شهر

این نظریه، بر مبنای ویژگی‌های جغرافیایی شهر استوار است. بدین‌صورت که مشخصات طبیعی شهر و خصیصه‌های فرهنگی مردم، ساخت حوزه طبیعی شهر را معلوم می‌نماید.

۲-۷- ساخت خطی یا کریدوری

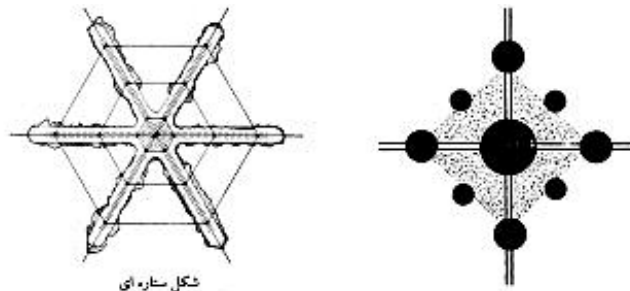
این نوع شهرها، معمولاً در مسیر راه‌های آبی یا رودخانه‌ها و یا در مسیر شبکه‌های اصلی ارتباطی و راه‌ها و جاده‌های اصلی و راه‌آهن شکل گرفته و توسعه می‌یابند. این طرح، یکی از عوامل اصلی توسعه شهری را در سال‌های اخیر به‌وجود آورده و اسکلت‌بندی و قالب‌های آن را شاهراه‌های جدید و خطوط آهن، توأم و با هم شکل داده‌اند.

۲-۳- طرح‌های مختلف توسعه شهری

با توجه به توسعه روزافزون شهرها و جلوگیری از رشد بی‌رویه و بی‌قاعده آنها، طرح‌های بسیاری ارائه گردیده است تا بتواند به طرح و نقشه‌ای منطقه‌ای برای شهرها بینجامد. ذیل به نمونه‌هایی از آنها اشاره می‌نماییم:

۲-۳-۱- شهر ستاره‌ای (شعاعی)

وجود شبکه راه‌های اصلی و پررفت و آمد که در مسیرشان معمولاً فعالیت‌های مختلف شهری به‌وجود می‌آید و از طرفی وجود موانع و محدودیت‌های فیزیکی مثل کوه، دره و نظیر آنها ممکن است که به شهر شرایطی را تحمیل کند که بافتی ستاره‌ای در طول شبکه راه‌های اصلی به‌خود بگیرد و در حوالی و محدوده‌های اطراف آن، اماکن مسکونی با سلسله مراتبی از شبکه‌های ارتباطی به‌وجود آید. در این طرح اراضی بین فواصل بین شعاع‌ها بهترین موقعیت را جهت توسعه فضاهای سبز، جنگل‌کاری و پارک فراهم می‌آورد. در این طرح شهر دارای یک مرکز اصلی بوده و مراکز فرعی در طول شعاع‌های منشعب از مرکز شهر پخش می‌گردند. از جمله معایب این طرح آنکه با توسعه شهر، شعاع‌های شهری از یکدیگر فاصله می‌گیرند که این مشکل فقط با ایجاد اتوبان‌های حلقوی مرتفع شده و ادامه توسعه را ممکن می‌سازد. این طرح پایه و اساس طراحی شهرهای واشنگتن، مسکو و کپنهاگ بوده است.

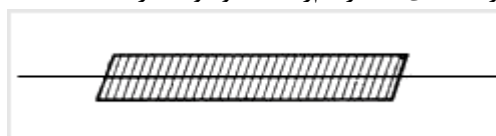
شکل ستاره‌ای

۲-۳-۲- شهر اقماری

در این طرح معمولاً فعالیت‌های اصلی اقتصادی و تجاری در هسته مرکزی و داخلی شهر ایجاد شده و نواحی پیرامون و حومه شهر عهده‌دار اسکان قسمتی از جمعیت خواهد بود. همچنین این طرح قادر است که حجم زیادی از ترافیک و آلودگی را به اقمار شهر اصلی منتقل کند. در این طرح بر خلاف شهر ستاره‌ای، به جای آنکه ادامه توسعه از طریق شعاع‌ها امکان‌پذیر شود، این مورد توسط راه‌هایی که به شهرک‌های اطراف منتهی می‌شوند و به‌طور کامل از شهر اصلی نیز جدا هستند، صورت می‌گیرد. مبتکر این نظریه را می‌توان «ابنزر هاورد» دانست که نظریه او مبنایی جهت ایجاد نوشهرهای انگلیسی شد.

۲-۳-۳- شهر خطی

اساس طرح توسعه خطی، به‌وسیله «سوریا ای ماتا» از اهالی اسپانیا (۱۹۲۰-۱۸۴۴) و در قرن نوزدهم عنوان گردید. این طرح در توسعه و بازسازی شهر لندن، در دوران پس از جنگ جهانی دوم مورد توجه قرار گرفت. طرح خطی توسعه شهر را به تبعیت از راه- آهن، شاهراه‌ها، کانال‌های آبی به صورت خطی و در نواحی اطراف این مسیرها می‌کشاند. اساس طرح خطی بیشتر برای راه‌هایی است که از آنها راه‌های فرعی دیگری منشعب شده و به قسمت‌های مختلف شهر منتهی می‌شوند. در این طرح توسعه شهر موجب فاصله‌گرفتن از نواحی مختلف آن از مرکز شهر می‌شود. و همین‌مورد شهر را با فقدان مرکزیت روبرو می‌سازد. یکی از مزایای طرح خطی آن است که در هیچ جای شهر، مرکز عمده‌ای که تراکم‌زا باشد، وجود ندارد.

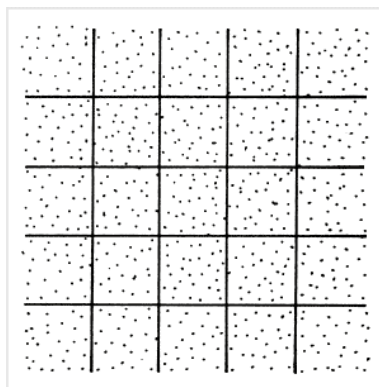

شمای کلی طرح خطی

۲-۳-۴- شهر گسترده (شطرنجی)

این طرح متأثر از افکار دانشمندان آمریکایی است. در این طرح با توسعه شبکه راه‌ها و ساختن جاده‌های متعدد، گسترش شهرها و نواحی جمعیتی آنها به صورت پراکنده پیشنهاد می‌شود. آنچه که در طرح گسترده مشاهده می‌شود، عدم وجود سیمای شهری در مرکز شهر است. زیرا همه تأسیسات و خدمات شهری در همه جای شهر به‌طور یکسان و هماهنگ ادامه پیدا می‌کند. از «فرانک لوید رایت» به‌عنوان واضع این طرح سخن به میان می‌آید. بزرگ‌ترین مشکل این طرح وجود فاصله‌هایی است که در نقاط مختلف آن وجود دارد.

طرح گسترده فاقد مرکزیت شهری است و در حقیقت دارای توسعه‌ای نامحدود خواهد بود. در این طرح سلسله مراتب خیابان‌ها را می‌توان به راحتی امکان‌پذیر نمود. از نظر تاریخی طرح گسترده، از دوران باستان در کشورهایی مثل چین، ژاپن و مصر (کاهون) دارای سابقه است.

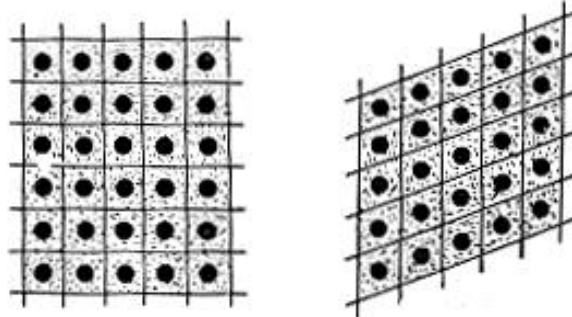

مدل گسترده

۲-۳-۵- شهر در مدل کهکشان

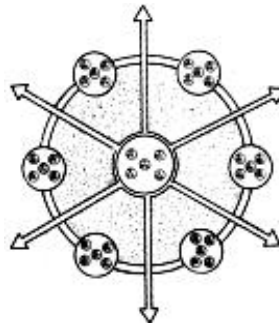
مبتکر این طرح ابنزر هاوارد است. این طرح به نام طرح گسترده هسته‌ای نیز مشهور است. نواحی حاشیه‌ای طرح را فضای سبز احاطه می‌کند. از نظر شبکه‌های ارتباطی، راه‌ها می‌توانند به صورت عمود برهم و یا به طور مورب ایجاد شوند. در این بافت، تمرکز شهری در بعضی از نواحی وجود دارد. این طرح در حقیقت همان طرح گسترده است اما به اندازه کافی از دقت طرح گسترده برخوردار نبوده و طرحی بینابین از طرح‌های گسترده و متمرکز است. چنانچه طرح کهکشان با شبکه‌های مورب ایجاد شود، فاصله‌ها را کاهش خواهد داد.

۲-۳-۶- طرح مکمل مدل کهکشان

مدل گسترده هسته‌ای با شبکه‌های مورب مدل گسترده هسته‌ای با شبکه‌های غیرمورب

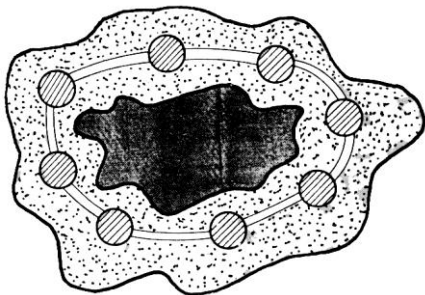
این طرح که اساس نظر «ویکتور گروئن» را تشکیل می‌دهد، بیشتر در شهرهای بزرگ کاربرد دارد. شهر از مراکز متعددی تشکیل یافته است. که هر کدام واحدهای دیگری را به وجود آورده و به وسیله شبکه‌های ارتباطی به یکدیگر پیوند می‌یابند.

طرح مکمل مدل کهکشان

۲-۳-۷- شهر در مدل حلقه‌ای

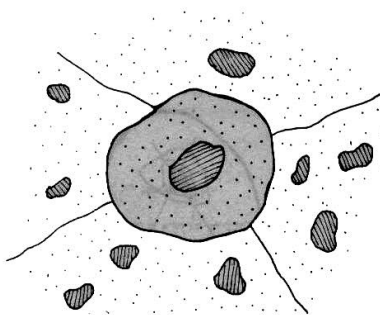
در این طرح دورتادور بافت را گره‌های شهری به وجود می‌آورد و در امتداد خطوط اصلی حمل‌ونقل آن، فضای شهری گسترش می‌یابد. درحقیقت این طرح، توسعه خطی شهر را یادآور می‌شود. در این طرح، با توجه به اینکه شبکه ارتباطی و فعالیت‌ها شکل حلقه‌ای یا زنجیره‌ای به خود می‌گیرند، هیچ نقطه‌ای از شهر از نقطه دیگر نباید فاصله زیادی داشته باشد، تا مشاغل و مراکز مختلف فعالیت‌های شهری بتوانند در طول این محیط دایره‌ای شکل به ایفای نقش خود بپردازند. بعضی از شهرهای هلند براساس این طرح پیاده شده‌اند و شهرهایی نظیر هارلم، آمستردام و اتراخت تا حدی با این طرح مطابقت می‌کنند. در این طرح فشردگی و تراکم در تمام زمینه، میان مراکزها فعال شهری تقسیم و پخش می‌گردد.

مدل حلقه‌ای

۲-۳-۸- شهر در مدل متمرکز

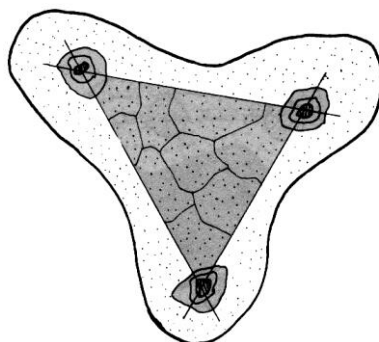
در آثار «لوکور بوزیه» می‌توان این مدل را مشاهده کرد. اگر مدل گسترده توجهش به پراکندگی اجزای شهر بود، در این طرح برعکس، نقطه توجه به تمرکز آنهاست. در طرح متمرکز سیستم حمل و نقل شهری عمودی خواهد بود. این به معنای تمرکز شهر در یک نقطه خاص است، که درست برخلاف بافت گسترده می‌باشد.

شهر در مدل متمرکز

۲-۳-۹- شهر در مدل شبکه محوری باروک

این مدل بدین‌نحو شکل خواهد گرفت که نقاط مسلط در یک پهنه، شهر را تشکیل داده و ساختمان‌های نمادی (سمبولیک) مهم را در آن قرار می‌دهد. این کانون‌ها توسط خیابان‌های اصلی که برای ترافیک عمده شهر مناسب است، به یکدیگر متصل می‌گردند. این طرح به دنبال رسیدن به یک احساس یگانگی (در عین تنوع) در سراسر بافت شهر است. این فرم یک تأثیر بصری قوی ایجاد می‌کند و زمینه را برای انجام اقدامات نهادی بازمی‌گذارد. از نظر تاریخی، این مدل روشی برای بیان قدرت مرکزی و استراتژی‌هایی برای به‌دست آوردن عظمت بصری و قدرت کنترل شهر بوده است که نمونه آنها را می‌توان در اقدامات هاسمان برای شهر پاریس و یا در شهرهای رم و واشنگتن مشاهده نمود. این مدل برای شهرهای بزرگ (مادرشهرها) مناسب نیست زیرا سمبل‌های بزرگ یا معدود هستند، یا در برابر عظمت شهر ناچیزند، ولی در شهرهای میان‌اندازه قابلیت اجرایی بهتری دارد.

مدل شبکه محوری باروک

۲-۴- پیشینه تاریخی شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری در ایران

۲-۴-۱- ویژگی‌های کلی شهرسازی و عوامل تأثیرگذار بر آن

در زمان‌های گذشته در ایران شهرها عموماً در نقاطی به‌وجود می‌آمدند که پس‌کرانه کشاورزی وسیعی داشتند یا اینکه از نظر امنیتی به‌راحتی از آنها دفاع می‌شد. وسعت و اهمیت شهرها به عوامل مساعد طبیعی بسیاری وابسته بود. اما به تدریج با توسعه فناوری و استفاده از تجهیزات فنی، نقش عوامل محیطی و دفاعی تا حدود زیادی کاهش یافته است. برای آگاهی بیشتر، ویژگی‌های کلی شهرسازی را به شرح ذیل می‌توان برشمرد:

توجه به عامل دفاعی و تأمین امنیت: در احداث و توسعه شهرهای ایران، توان دفاعی در مقابل یورش‌های خارجی و داخلی نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای داشت. عوامل تهدیدکننده امنیت شهرها شامل عوامل خارجی (قدرت‌های رقیب ایران) و یا عوامل داخلی (ایلات عشایر و کوچنده) بودند.

تأکید بر وجود منابع آب مطمئن: در گذشته نیز مانند امروز آب نقش تعیین‌کننده‌ای در استقرار و توسعه شهری داشت، چه‌بسا شهرهایی که به علت از بین رفتن منابع آبی دچار ویرانی شده‌اند، که شهر تاریخی سیراف در جنوب ایران از آن جمله است. «ویت فوگل» تمدن‌های مشرق زمین را به وجود آب وابسته می‌داند و از این تمدن‌ها به عنوان «تمدن آبی» نام می‌برد. وابستگی شهرها به منابع آبی نه تنها به علت نیاز شهرنشینان به آب آشامیدنی است، بلکه بیشتر به این علت است که در گذشته بسیاری از شهرنشینان کشاورز بودند و زمین‌های اطراف شهرهای خود را به زیر کشت می‌بردند و برای این منظور به آب نیاز داشتند. بر این اساس می‌توان به روابط میان شهر و آب از دو جنبه اشاره کرد:

الف) نیاز مستقیم شهر به آب برای مصارف شهری

ب) نیاز غیرمستقیم شهرنشینان به آب برای آبیاری مزارع واقع در حاشیه شهرها

تأکید بر رعایت جدایی‌گزینی عملکردی و اجتماعی: رعایت و تأکید بر انواع جدایی‌گزینی در ادوار مختلف از ویژگی‌های کلی شهرسازی بوده که در شکل‌گیری شهرها نقش داشته است. به جدایی‌گزینی در دوره ساسانیان براساس منزلت اقتصادی و اجتماعی، در دوره اسلامی براساس باورهای دینی میان مسلمانان و غیرمسلمانان انجام می‌گرفت. شکل دیگری از جدایی‌گزینی در شهرهای ایران بر مبنای مصالح سیاسی انجام گرفته که به جدایی قومی معروف است. اما مهم‌ترین شاخص جدایی‌گزینی از دید برنامه‌ریزی شهری، جدایی‌گزینی عملکردی است که بر این اساس شهرها به حوزه‌های شارستان، ارگ (کهن‌دژ)، بازار و ربض تقسیم می‌شد.

تأکید بر پایتخت‌ها: در شهرسازی ایران و تاریخ تحولات شهری آن، توجه به پایتخت‌ها به منزله عامل توسعه ویژه، جایگاه خاصی دارد. در تاریخ ایران پایتخت همواره مرکز نوآوری، انباشت سرمایه، تجمع قدرت و تمرکز خلاقیت‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بوده است. بدین ترتیب که استقرار نیروهای توانمند اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، نظامی و ... باعث رونق اقتصادی در این شهرها می‌شد.

رعایت اصول کلی در ساخت شبکه گذرگاهی: در گذشته احداث شبکه گذرگاهی شهرها هرچند ممکن بود ضوابط و قانونمندی‌های خاصی نداشته باشد، تابع اصول کلی به شرح ذیل بود:

الف) راه‌های اصلی کاروان‌رو پس از ورود به شهر تقریباً به‌طور مستقیم به بازار ختم می‌شد.

ب) محدودبودن راه‌های دسترسی و ورود به کهن‌دژ به علت رعایت اصول ایمنی و امنیتی

پ) بسنده کردن به کوچه‌های تنگ و باریک به علت ملاحظات دفاعی

ت) استفاده از کوچه‌های بن‌بست و پرپیچ و خم در سطح کوی و برزن‌ها به علت ملاحظات دفاعی

ث) احداث راه‌های زیرزمینی یا مخفی برای گریز از شهر در مواقع بحرانی

ج) احداث برخی گذرگاه‌های مسقف در شهرهای مناطق گرمسیری یا پرباران

رعایت بعضی ضوابط و اصول کلی معماری و شهرسازی: در شهرسازی و معماری به بعضی از ملاحظات بومی و محلی توجه می‌شد. به‌طوری‌که معماری رایج و شهرسازی در هر شهری وابسته به آن تابعی بود از متغیرهای مصالح ساختمانی، دانش فنی و اعتقادات و باورهای دینی. به‌طور مثال، باورهای دینی باعث شد که در دوران قبل از اسلام، شهرها به تبعیت از چهار جهت اصلی و یا چهار دروازه به چهار بخش تقسیم می‌شدند. استفاده از معماری متنوع برای سازگاری با شرایط محیطی به ابداع شیوه‌هایی منجر می‌شد. مانند ساخت دهلیزهای زاویه‌دار در ورودی خانه‌های دزفول. همچنین ملاحظات ایمنی و حقوقی، تفکیک حریم‌های خانوادگی از فضاهای دیگر در اصول و ضوابط معماری و شهرسازی مؤثر بود.

۲-۴-۲- نخستین اقدام‌ها در زمینه شهرسازی جدید

۲-۴-۲-۱- اقدام‌های دوره قاجار

انتخاب تهران برای پایتخت قاجارها را باید نقطه عطفی در تاریخ توسعه شهری و شهرسازی دانست. اقدام‌های دوره فتحعلی‌شاه قاجار هم، که ساخت تعدادی عمارت و کوشک و قصرهای بزرگ و کوچک بود، به‌طور عمده در همین ارتباط یعنی بسترسازی فضاهای حکومتی انجام گرفته است. جانشین وی محمدشاه قاجار هم با احداث نهر آب کرج و انتقال آب آن به تهران زمینه توسعه بعضی محله‌های جدید را فراهم ساخت. با تأکید بر همان ویژگی‌های سنتی، یعنی پایتخت‌محوری، نخستین تحولات در زمینه‌های شهرسازی در دوره ناصرالدین‌شاه انجام گرفت. در این دوره (ناصرالدین‌شاه) با تخریب حصار و برج و باروهای قدیمی و احداث حصار و دروازه‌های جدید، مساحت شهر از سه به نوزده کیلومتر مربع رسید. در زمان مظفرالدین‌شاه با ورود اولین اتومبیل به ایران و دنباله‌روی رجال و اشراف قاجار از وی به تدریج تعداد اتومبیل در تهران و شهرهای بزرگ افزایش یافت و ضرورت تعیین و تجهیز خیابان‌های شهری برای آمدوشد وسیله نقلیه جدید بیشتر شد.

۲-۴-۲-۲- اقدام‌های دوره پهلوی

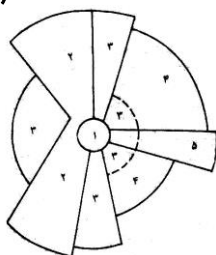
درک علل توسعه شهرنشینی در ایران و ضرورت روی آوردن به برنامه‌ریزی شهری از طریق تهیه طرح‌های شهری، بدون در نظر گرفتن نقش مشروطه و تأثیر آن در این فرآیند ممکن نیست. در واقع مشروطیت را می‌توان مهم‌ترین چالش اجتماعی در تاریخ معاصر ایران به‌شمار آورد. که نقطه اصلی آن تأسیس دارالفنون و اعزام نخستین دانشجویان به خارج و بازگشت آنان با فرهنگ غربی و سعی در پیاده‌کردن آن در ایران بود. در این زمان عناصر شهری جدید، جایگزین عناصر شهری سنتی شد. در زمان رضاشاه، تا پیش از تأسیس بلدیّه، تقریباً امور اجرایی و مدیریت شهر زیر نظر داروغه و کارگزاران زیردست وی قرار داشت. رضاشاه با انحلال داروغه‌خانه‌ها، بلدیّه یا شهرداری را جایگزین آنها کرد. در واقع تأسیس بلدیّه را می‌توان نخستین اقدام برای نهادینه کردن مدیریت شهری در کشور دانست. در این زمان همچنین تأسیس شهربانی‌ها با هدف برقراری امنیت در شهرها انجام گرفت. در سال ۱۳۰۹ اولین نقشه تغییرات شهری به نام «نقشه خیابان‌ها» تهیه شد. احداث خیابان‌های اصلی و عبور آنها از بافت‌های قدیمی نمادی از نوگرایی بود که در آن از شیوه شهرسازی «هوسمان» در دهه ۱۹۲۰ اروپا الهام گرفته شده بود. توسعه فضایی جدید با طرح و نقشه‌های مهندسی و غالباً شبکه دسترسی شطرنجی یا چلیپایی در مقابل بافت‌های قدیم با شبکه غیرمهندسی و نامنظم قرار گرفت. تخریب برج و باروها و ساخت بناهای عمومی برای استقرار دیوان‌سالاری جدید و تمرکز این بناها در اطراف میادین شهر در این دوره انجام شد. تغییر الگوی زیست و معیشت در جامعه شهری ایران در دوره رضاشاه و دگرگونی‌هایی که در سیمای عملکرد بسیاری از شهرها ایجاد شده بود، وجود حصارها و برج و باروها و زندگی بسته را در محله‌ها منتفی می‌ساخت. با تخریب برج و باروها و عبور خیابان‌ها از میان محله‌های مختلف نظام سنتی محله‌ها از هم پاشید. مجموعه این روند موجب شد که زیست و معیشت شهری از شکل بسته و سنتی به شکل باز تبدیل شود. این دگرگونی در شرایطی صورت گرفت که بسترسازی فرهنگی، پشتوانه مالی و اعتباری و مشارکت مردمی یا دست‌کم تغییر در بدنه‌های سنتی، کم‌وبیش فراهم شده بود.

سؤالات چهارگزینه‌ای سراسری فصل دوم

- ۱- ایده بلوک‌های بزرگ مسکونی از کدام‌یک از دانشمندان زیر است؟
(۱) اشتاین (۲) لوید رایت (۳) رادبرن (۴) تونی گارنیه (سراسری ۸۰)
- ۲- مناسب‌ترین راه حل اعمال‌شده برای جلوگیری از گسترش بی‌رویه شهرهای بزرگ و رفع مشکلات آنها کدام است؟
(۱) ایجاد شهرک‌های اقماری (۲) جلوگیری از حاشیه‌نشینی (۳) انتقال صنایع مزاحم (۴) ایجاد راه‌های ارتباطی (سراسری ۸۰)
- ۳- به کوشش کدام‌یک از افراد زیر اولین نقشه تهران تهیه گردید؟
(۱) اعتمادالسلطنه (۲) امیرکبیر (۳) اعتضادالسلطنه (۴) مستوفی‌الممالک (سراسری ۸۰)

- ۴- نظام طبقاتی و جدایی‌گزینی محله‌ای در کدام‌یک از دوره‌های تاریخی بعد از اسلام تجدید گردید؟ (سراسری ۸۰)
- (۱) سامانیان (۲) آل‌بویه (۳) سلجوقیان (۴) صفاریان
- ۵- مدل شهر همدان در ایران به کدام‌یک از الگوهای زیر مشابه است؟ (سراسری ۸۰)
- (۱) کهکشان (۲) ستاره‌ای (شعاعی) (۳) خطی (کریدوری) (۴) گسترده (شطرنجی)
- ۶- هدف از ایجاد طرح رادبرن، ایجاد باغ‌شهرهایی برای جوامع کدام دسته از شهرها بوده است؟ (سراسری ۸۰)
- (۱) شهرک‌های اقماری (۲) شهرهای کوچک (۳) شهرهای متوسط (۴) مادرشهرها
- ۷- متوسط صرف وقت برای رسیدن به محل کار در تعیین مرزهای متروپلیتن (مادرشهر) چند دقیقه می‌باشد؟ (سراسری ۸۰)
- (۱) ۱۵ (۲) ۲۰ (۳) ۲۵ (۴) ۳۰
- ۸- تحمیل شبکه‌بندی جدید بر بافت کالبدی شهرها، کدام اثر عمده را بر جای گذاشت؟ (سراسری ۸۰)
- (۱) افزایش جمعیت (۲) ایجاد محلات جدید (۳) توسعه فضای شهر (۴) گسیختگی همبستگی کالبدی
- ۹- نخستین کسی که مفاهیم جامعه‌شناختی را در برنامه‌ریزی شهری معرفی کرد چه کسی بود؟ (سراسری ۸۱)
- (۱) لوکور بوزیه (۲) هنری رایت (۳) سر پاتریک گدس (۴) گیرفیت تیلور
- ۱۰- کدام‌یک از نظریه‌های زیر در برنامه‌ریزی شهری با هویت تاریخی و توسعه یکپارچه شهر مطابقت دارد؟ (سراسری ۸۱)
- (۱) رشد شهر از برون (۲) رشد شهر از درون (۳) گسترش فضایی (۴) نوگرایی یکپارچه
- ۱۱- فرم شهر باستانی تخت سلیمان کدام است؟ (سراسری ۸۱)
- (۱) مدور (۲) مستطیل (۳) مربع (۴) چندضلعی
- ۱۲- کدام‌یک از دانشمندان و شهرسازان، برای اولین بار تطابق شهر مدرن را با احتیاجات ساکنین آن ضروری می‌دانست؟ (سراسری ۸۱)
- (۱) کامیلو زیتته (۲) اتو واکنر (۳) ابنزر هاوارد (۴) کلارنس اشتاین
- ۱۳- طرح شهر گسترده یا شطرنجی متأثر از افکار دانشمندان کدام کشور است؟ (سراسری ۸۱)
- (۱) آمریکا (۲) انگلیس (۳) اسپانیا (۴) فرانسه
- ۱۴- شهر پوشنگ توسط چه کسی برنامه‌ریزی و طراحی و احداث گردید؟ (سراسری ۸۱)
- (۱) شاپور (۲) کوروش (۳) اسکندر (۴) شاه‌عباس
- ۱۵- کدام‌یک از انواع رشد شهری موجب ضایع شدن زمین‌های ارزشمند شهر می‌گردد؟ (سراسری ۸۱)
- (۱) رشد ناپیوسته (۲) رشد نواری (۳) رشد پراکنده (۴) رشد پیوسته
- ۱۶- قانون تعریض و توسعه معابر در چه سالی تدوین شد؟ (سراسری ۸۲)
- (۱) ۱۳۰۹ ه.ش (۲) ۱۳۱۲ ه.ش (۳) ۱۳۱۴ ه.ش (۴) ۱۳۲۲ ه.ش
- ۱۷- کدام‌یک از موارد زیر تفاوت عمده در برنامه‌ریزی شهرهای جدید و سنتی است؟ (سراسری ۸۲)
- (۱) برنامه‌ریزی شهر جدید تقدم شهرسازی بر شهرنشینی است.
(۲) برنامه‌ریزی شهرهای جدید تقدم شهرنشینی بر شهرسازی است.
(۳) برنامه‌ریزی شهرهای سنتی عملی ارادی محسوب می‌گردد.
(۴) برنامه‌ریزی شهرهای سنتی تقدم شهرسازی بر شهرنشینی است.
- ۱۸- مفهوم خیابان در کدام دوره جنبه کالبدی یافت؟ (سراسری ۸۲)
- (۱) صفویه (۲) قاجاریه (۳) پهلوی اول (۴) پهلوی دوم

۱۹- مطابق نظریه قطاعی، منطقه‌ای که با شماره ۳ تعیین شده در شکل روبرو به چه مفهوم است؟ (سراسری ۸۲)

(۱) منطقه مسکونی با درآمد کم

(۲) منطقه مسکونی با درآمد بالا

(۳) عمده‌فروشی و صنایع سبک

(۴) منطقه مسکونی با درآمد متوسط

۲۰- اولین کسی که مفاهیم جامعه‌شناختی را در برنامه‌ریزی شهری معرفی کرد، کیست؟ (سراسری ۸۲)

(۴) سر پاتریک گدس

(۳) سر ابنزر هاوارد

(۲) لوئیز مامفورد

(۱) هنری رایت

۲۱- شهر جدید «چاندیگار یا چندیگر» توسط کدامیک از صاحب‌نظران زیر طراحی شد؟ (سراسری ۸۲)

(۴) لوئیز مامفورد

(۳) لوکور بوزیه

(۲) ابنزر هاوارد

(۱) گدس

۲۲- شهرک رادبرن یک است. (سراسری ۸۲)

(۴) واحد همسایگی

(۳) شهر صنعتی

(۲) شهر نواری

(۱) باغ‌شهر

۲۳- در طرح واحدهای خودیار کلارنس پری مساحت یک واحد خودیار چند ایگر بود؟ (سراسری ۸۲)

(۴) ۱۶۰ ایگر

(۳) ۱۵۰ ایگر

(۲) ۱۴۰ ایگر

(۱) ۱۳۰ ایگر

۲۴- پدر شهرهای متراکم و ساختمان‌های بلند کیست؟ (سراسری ۸۲)

(۴) فرانک لویید رایت

(۳) تونی گارنیه

(۲) لوکور بوزیه

(۱) اشتاین

۲۵- الگوی مجتمع‌های شهری جهت تمرکز زدایی از شهرهای بزرگ توسط کدامیک از نظریه‌پردازان زیر ابراز شد؟ (سراسری ۸۳)

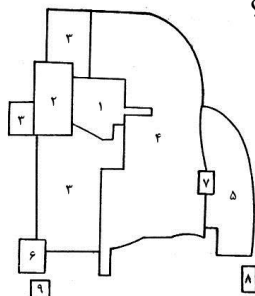
(۴) فرانک لویید رایت ۱۹۳۳

(۳) سر منتگیو بارلو ۱۹۳۷

(۲) اریک گلودن ۱۹۳۳

(۱) لوکور بوزیه ۱۹۲۳

۲۶- در ساخت شهر به صورت چندهسته‌ای عدد شماره ۷ در شکل مقابل بیانگر چیست؟ (سراسری ۸۳)

ساخت چند هسته‌ای شهر

(۱) حومه صنعتی

(۲) منطقه صنایع سنگین

(۳) منطقه تجاری دور از مرکز شهر

(۴) منطقه مسکونی با درآمد بالا

۲۷- اولین نقشه‌ای که از تهران تهیه شد چه نام داشت؟ (سراسری ۸۳)

(۴) ارتباطات اصلی شهر

(۳) محلات دارالخلافه

(۲) دارالخلافه تهران

(۱) دارالخلافه ناصری

۲۸- شهر واشنگتن بر اساس کدامیک از مدل‌های زیر طراحی شده است؟ (سراسری ۸۳)

(۴) محوری و ستاره‌ای

(۳) کپکشان

(۲) حلقه‌ای

(۱) متمرکز

۲۹- هدف از ایجاد طرح رادبرن چه بوده است؟ (سراسری ۸۳)

(۲) ایجاد باغ‌شهرهایی در جوامع مادرشهرها

(۱) پاسخ‌گویی مناسبی جهت کاهش ترافیک

(۴) یک نظام برنامه‌ریزی برای نواحی مسکونی

(۳) توسعه زمین‌های کشاورزی در طول شبکه راه‌ها

۳۰- نکته مهمی که در طراحی تقاطع خیابان‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد کدام است؟ (سراسری ۸۳)

(۴) عرض پیاده‌روها

(۳) عرض خیابان‌ها

(۲) زاویه تقاطع‌ها

(۱) دید کافی

- ۳۱- کدام یک از موارد زیر بیشترین تأثیرپذیری را از فرهنگ غرب در دوره پهلوی اول در شهرسازی ایران داشته است؟ (سراسری ۸۳)
- (۱) احداث پارک‌ها (۲) ایجاد ساختمان مجلس (۳) پیش‌آمدگی در گذرها (۴) احداث مناطق مسکونی
- ۳۲- مالکیت عمومی شهر برای اولین بار توسط چه کسی پیشنهاد شد؟ (سراسری ۸۴)
- (۱) پاتریک گدس (۲) ابنزر هاوارد (۳) کامیلو زیته (۴) اتو وانگر
- ۳۳- پارسیان شهرهای خود را به شکل مربع می‌ساختند که ضلع آن کیلومتر بود. (سراسری ۸۴)
- (۱) ۹ (۲) ۸ (۳) ۷ (۴) ۶
- ۳۴- طرح‌های شطرنجی در ایالات متحده آمریکا الگوبرداری از کدام شهر بوده است؟ (سراسری ۸۴)
- (۱) نیویورک (۲) فیلادلفیا (۳) لس‌آنجلس (۴) واشنگتن
- ۳۵- منطقه واحدهای مسکونی، در طرح خودیار کلارنس پری، برای چند خانوار مناسب بود؟ (سراسری ۸۴)
- (۱) ۱۰۰۰ (۲) ۲۰۰۰ (۳) ۳۰۰۰ (۴) ۴۰۰۰
- ۳۶- اولین نقشه دگرگونی شهر تهران که با عنوان «نقشه خیابان‌ها» شناخته می‌شود در چه زمانی به اجرا درآمد؟ (سراسری ۸۴)
- (۱) زمان شاه‌عباس صفوی (۲) زمان ناصرالدین‌شاه (۳) اواخر دوره قاجاریه (۴) زمان رضاخان
- ۳۷- برای ساخت شهر کپنهاک از کدام یک از مدل‌ها استفاده شده است؟ (سراسری ۸۴)
- (۱) خطی (۲) ستاره‌ای (۳) شطرنجی (۴) دایره‌ای
- ۳۸- طرح ناحیه شهری برای اولین بار توسط چه کسی مطرح شد؟ (سراسری ۸۵)
- (۱) ابر کرومبی (۲) بارلی (۳) گدس (۴) رایت
- ۳۹- کدام یک از شهرهای زیر به صورت جزیره‌ای است که به وسیله زاغه‌نشین‌ها احاطه می‌شود؟ (سراسری ۸۵)
- (۱) اسلام‌آباد (۲) برازیلیا (۳) لنینگراد (۴) مسکو
- ۴۰- طبق نظریه پاتریک گدس شهر ثانویه شهری است که به عنوان مرکز عمل می‌کند. (سراسری ۸۵)
- (۱) سیاسی (۲) تحصیلی (۳) مبادلات (۴) گذران اوقات فراغت
- ۴۱- شعاع ناحیه‌ای که در شهر مورد بحث است، با وسائط نقلیه در چند دقیقه طی می‌شود؟ (سراسری ۸۵)
- (۱) ۱۵ (۲) ۲۵ (۳) ۳۵ (۴) ۴۰
- ۴۲- محدوده خدماتی شهر تهران از چه سالی گسترش یافت؟ (سراسری ۸۵)
- (۱) ۱۳۴۱ (۲) ۱۳۵۱ (۳) ۱۳۵۷ (۴) ۱۳۵۹
- ۴۳- رفع مشکلات و معایب شهرهای ستاره‌ای از طریق ایجاد امکان‌پذیر است؟ (سراسری ۸۵)
- (۱) فضاهای سبز (۲) اتوبان‌های حلقوی (۳) هسته‌های ثانوی (۴) شبکه منظم حمل‌ونقل
- ۴۴- کدام یک از انواع و اشکال رشد شهری با اصول برنامه‌ریزی شهری مغایر است؟ (سراسری ۸۵)
- (۱) رشد اقماری (۲) رشد پراکنده (۳) رشد نواری (۴) رشد متراکم
- ۴۵- اصول شهرسازی اکباتان (هگمتانه) اقتباس از اصول شهرسازی کدام شهر است؟ (سراسری ۸۵)
- (۱) شیر (۲) سیلک (۳) چاتال‌هیوک (۴) تخت سلیمان
- ۴۶- اوج شیوه شهرسازی پارسی در کدام یک از شهرهای زیر متجلی است؟ (سراسری ۸۶)
- (۱) استخر (۲) شوش (۳) پاسارگاد (۴) هر سه مورد
- ۴۷- پولادشهر به وسیله شهر سازان کدام کشور طراحی شد؟ (سراسری ۸۶)
- (۱) آمریکایی (۲) انگلیسی (۳) روسی (۴) فرانسوی

- ۴۸- کدامیک از طرح‌های زیر در واقع، شهرسازی اجرایی است؟
(۱) آماده‌سازی زمین (۲) تفصیلی (۳) جامع (۴) هادی (سراسری ۸۶)
- ۴۹- بافت میانی شهرهای ایران در چه دوره زمانی ایجاد شده است؟
(۱) قبل از ۱۳۰۰ (۲) از سال ۱۳۰۰ تا دهه ۴۰ (۳) بعد از ۱۳۵۰ (۴) از ۱۳۵۰ تا دهه ۶۰ (سراسری ۸۶)
- ۵۰- نمودهای اولیه شهرسازی جدید را در کدام بافت شهرهای ایران می‌توان مشاهده کرد؟
(۱) جدید (۲) میانی (۳) قدیم (۴) شهرهای اقماری (سراسری ۸۶)
- ۵۱- شهرهای نوبنیاد دوره سلوکی از چه سبکی پیروی می‌کردند؟
(۱) هیپودام (۲) هگمتانه (۳) باستانی (۴) پارسی (سراسری ۸۶)
- ۵۲- شهر یاسوج با چه اهدافی ساخته شد؟
(۱) تاریخی و فرهنگی (۲) تجاری و خدماتی (۳) سیاسی و امنیتی (۴) اقتصادی و اجتماعی (سراسری ۸۶)
- ۵۳- طرح معماری شهری با عنوان قانون معماری در چه سالی اجرا شد؟
(۱) ۱۳۰۰ (۲) ۱۳۱۲ (۳) ۱۳۱۶ (۴) ۱۳۲۰ (سراسری ۸۷)
- ۵۴- نقطه مبدا فعالیت‌های شهرسازی ایران ابتدا تحت نظارت بود.
(۱) مطالعات ستیران (۲) مطالعات مسیرا (۳) هیأت مهندسان آلمانی (۴) هیأت عملیات اقتصادی آمریکا (سراسری ۸۷)
- ۵۵- اکروپل در شهر هخامنشی به چه معنی است؟
(۱) آپادانا (۲) قلعه (۳) دژ کوچک (۴) دژ بزرگ (سراسری ۸۷)
- ۵۶- ایده شهرهای اقماری با کدام نوع از توسعه در ارتباط می‌باشد؟
(۱) ملی (۲) محلی (۳) منطقه‌ای (۴) بین‌المللی (سراسری ۸۷)
- ۵۷- طرح لوکور بوزیه در رابطه با ساخت شهر در چه سالی ارائه شد؟
(۱) ۱۹۱۶ (۲) ۱۹۱۸ (۳) ۱۹۲۰ (۴) ۱۹۲۲ (سراسری ۸۷)
- ۵۸- ایجاد مجموعه‌های جدید شهری در کنار شهرهای کهن از ویژگی‌های برنامه‌ریزی شهری در کدام دوره تاریخی می‌باشد؟
(۱) قاجاریه (۲) صفویه (۳) پهلوی (۴) پیش از ورود اسلام (سراسری ۸۸)
- ۵۹- کدامیک از قوانین برنامه‌ریزی شهری ایران در سال ۱۳۱۲ وضع شد؟
(۱) اراضی موات (۲) توسعه و معابر شهری (۳) شهرداری‌ها (۴) طرح جامع تهران (سراسری ۸۸)
- ۶۰- نقش و عملکرد شهر «پارسی- هلنی» در بدو تولد چگونه بوده است؟
(۱) اداری (۲) تجاری (۳) کشاورزی (۴) نظامی (سراسری ۸۸)
- ۶۱- کدام مورد بخش اصلی شهر در دوره ساسانیان به حساب می‌آمده است؟
(۱) ارگ (۲) بازار (۳) حومه (۴) شارستان (سراسری ۸۸)
- ۶۲- شکل کدام شهر دایره‌ای بوده است؟
(۱) بیشابور (۲) دارابگرد (۳) نساء (۴) هرات (سراسری ۸۸)
- ۶۳- ویژگی بارز برنامه‌ریزی شهری در دوره ساسانیان کدامیک از موارد زیر بوده است؟
(۱) پراهمیت‌تر شدن نقش بازار (۲) توجه کامل به عوامل دفاعی و امنیتی (۳) تقسیم‌بندی کالبدی شهر به کهن‌دژ، شارستان و حومه (۴) منتهی شدن معابر اصلی شهر به چهار دروازه اطراف (سراسری ۸۸)

۶۴- تصویب قانون مالکیت بر اراضی موات و بایر پیرامون شهرها در سال ۱۳۳۹ چه بازتاب فضایی را بر شهرهای ایران بر جای گذاشت؟ (سراسری ۸۸)

- (۱) گسترش خودرو و غیر برنامه‌ریزی شده شهر
(۲) گسترش تأسیسات و تجهیزات شهری
(۳) گسترش صنایع در پیرامون شهرها
(۴) ایجاد محلات جدید شهری

۶۵- در کدام مدل شهری، سیستم حمل و نقل عمودی خواهد بود؟ (سراسری ۸۹)

- (۱) حلقه‌ای (۲) کهکشان (۳) متمرکز (۴) شبکه‌محوری باروک

۶۶- کدام عامل می‌تواند در ساخت قطاعی، به‌عنوان راهنمای مطالعه شهر عمل نماید؟ (سراسری ۸۹)

- (۱) فرهنگ مردم (۲) حمل‌ونقل (۳) اجاره‌خانه (۴) مشخصات طبیعی

۶۷- در کدام یک از طرح‌های توسعه شهری، محدودیت ابعاد منطقه‌ای به چشم می‌خورد؟ (سراسری ۸۹)

- (۱) ستاره‌ای (۲) خطی (۳) اقماری (۴) شطرنجی

۶۸- در کدام مورد از نظریه‌های ساخت شهر، تمایل به توسعه مثلثی شکل بیش از حالت دایره‌ای است؟ (سراسری ۸۹)

- (۱) دوایر متحدالمركز (۲) ستاره‌ای (۳) چندسته‌ای (۴) قطاعی

۶۹- در دوره اسلامی کدام بخش از بازار از پراهمیت‌ترین مراکز بازرگانی شهر بود؟ (سراسری ۸۹)

- (۱) شمع‌فروشان و عطاران (۲) پارچه‌فروشان (۳) نجاران و مسگران (۴) کتاب‌فروشان

۷۰- در کدام دوره برای نخستین‌بار مفهوم میدان در شهر به‌وجود آمد؟ (سراسری ۸۹)

- (۱) هخامنشیان (۲) ساسانیان (۳) سلوکیان (۴) اشکانیان

۷۱- مکتب اصفهان در کدام دولت به وجود آمد؟ (سراسری ۸۹)

- (۱) صفویان (۲) سامانیان (۳) قاجاریان (۴) ایلخانان

۷۲- سبک و شیوه معماری ایران قبل از مشروطیت چگونه بوده است؟ (سراسری ۹۰)

- (۱) معماری غربی - ایرانی (۲) معماری غربی - اسلامی (۳) معماری ایرانی - اسلامی (۴) معماری سنتی - ملی

۷۳- نخستین تحولات در زمینه شهرسازی در ایران در کدام دوره اتفاق افتاد؟ (سراسری ۹۰)

- (۱) انقلاب مشروطه (۲) دوره رضاشاه (۳) دوره ناصرالدین‌شاه (۴) دوره مظفرالدین‌شاه

۷۴- در طرح لوکور بوزیه تراکم جمعیت در قسمت‌های مسکونی چند نفر در هکتار بود؟ (سراسری ۹۱)

- (۱) ۳۰۰۰ (۲) ۳۵۰۰ (۳) ۴۵۰۰ (۴) ۴۸۰۰

۷۵- شهر سلطانی به دستور چه کسی بنا شد؟ (سراسری ۹۱)

- (۱) رشیدالدین فضل‌الله (۲) الجاتیو (۳) غازان خان (۴) ابوسعید

۷۶- شهر اراک که هسته اولیه آن شطرنجی طراحی شده در چه دوره تاریخی ساخته شد؟ (سراسری ۹۱)

- (۱) صفویه (۲) زندیه (۳) افشاریه (۴) قاجاریه

۷۷- طرح واحد همسایگی از کدام دانشمند و یا شهرساز است؟ (سراسری ۹۲)

- (۱) لوید رایت (۲) کلرنس اشتاین (۳) تونی گارنیه (۴) کلرنس پری

۷۸- طراحی شهرهای واشنگتن، کپنهاک و مسکو بر مبنای کدام مدل بوده است؟ (سراسری ۹۲)

- (۱) خطی (۲) گسترده (۳) شطرنجی (۴) ستاره‌ای

۷۹- شهر «یاسوج» با کدام هدف ایجاد شد؟ (سراسری ۹۲)

- (۱) صنعتی (۲) خدماتی منطقه‌ای (۳) فرهنگی (۴) اداری - سیاسی

- ۸۰- کدام یک از انواع رشد شهری با اصول برنامه‌ریزی شهری مغایر است؟
(۱) اقماری (۲) پراکنده (۳) متراکم (۴) نواری (سراسری ۹۳)
- ۸۱- مالکیت عمومی شهر را برای اولین بار چه کسی پیشنهاد کرد؟
(۱) ابنزر هاوارد (۲) اتو واگنر (۳) پاتریک گدس (۴) کامیلو زیتنه (سراسری ۹۳)
- ۸۲- در سال ۱۹۹۷ مدل پیرامونی توسط چه کسی ارائه شد؟
(۱) ارنست برگس (۲) لوکور بوزیه (۳) چانسی هاریس (۴) همرویت (سراسری ۹۳)
- ۸۳- در کدام سبک خیابان به عنوان مکان تجارت و بازرگانی نقش بازی می‌کند؟
(۱) اصفهان (۲) خراسان (۳) تهران (۴) مدرنیسم (سراسری ۹۳)
- ۸۴- نظریه شهر صنعتی، توسط چه کسی مطرح شد؟
(۱) تونی گارنیه (۲) ریموند آنوین (۳) لوکور بوزیه (۴) هاوارد (سراسری ۹۴)
- ۸۵- در طرح گسترده هسته‌ای یا مدل کهکشانی، نواحی حاشیه طرح، به کدام کاربری تخصیص یافته است؟
(۱) پارک فناوری (۲) شهرک صنعتی (۳) فضای سبز (۴) مجتمع مسکونی (سراسری ۹۴)

پاسفنامه سؤالات چهارگزینه‌ای سراسری فصل دوم

۱- گزینه «۳»
☞ (منبع ۲ صفحه ۵۱)	۱۵- گزینه «۲»	۳۰- گزینه «۲»	۴۵- گزینه «۲»
☞ (منبع ۴ صفحه ۵)
۲- گزینه «۱»
☞ (منبع ۸ صفحه ۲۰۴)	۱۶- گزینه «۲»
☞ (منبع ۴ صفحه ۹۹)	۳۱- گزینه «۳»	۴۶- گزینه «۲»
☞ (منبع ۵ صفحه ۴۲۹)
۳- گزینه «۳»
☞ (منبع ۴ صفحه ۸۷)	۱۷- گزینه «۱»	۳۲- گزینه «۴»
☞ (منبع ۲ صفحه ۳۴)	۴۷- گزینه «۳»
☞ (منبع ۵ صفحه ۵۱۵)
۴- گزینه «۳»	۱۸- گزینه «۳»
☞ (منبع ۴ صفحه ۹۹)	۳۳- گزینه «۱»	۴۸- گزینه «۱»
☞ (منبع ۲ صفحه ۹۷)
۵- گزینه «۲»
☞ (منبع ۱۰ صفحه ۱۱۰)	۱۹- گزینه «۱»
☞ (منبع ۱۰ صفحه ۱۴۶)	۳۴- گزینه «۲»	۴۹- گزینه «۲»
۶- گزینه «۴»
☞ (منبع ۲ صفحه ۵۳)	۲۰- گزینه «۴»
☞ (منبع ۱ صفحه ۱۵)	۳۵- گزینه «۱»
☞ (منبع ۲ صفحه ۴۵)	۵۰- گزینه «۱»
۷- گزینه «۴»
☞ (منبع ۲ صفحه ۲۹)	۲۱- گزینه «۳»
☞ (منبع ۱ صفحه ۳۰)	۳۶- گزینه «۴»
☞ (منبع ۴ صفحه ۹۷)	۵۱- گزینه «۳»
☞ (منبع ۵ صفحه ۵۲۷)
۸- گزینه «۴»	۲۲- گزینه «۴»
☞ (منبع ۱ صفحات ۵۱ و ۵۳)	۳۷- گزینه «۲»	۵۲- گزینه «۱»
۹- گزینه «۳»
☞ (منبع ۲ صفحه ۴۰)	۲۳- گزینه «۴»	۳۸- گزینه «۳»
☞ (منبع ۱ صفحه ۱۰۷)	۵۳- گزینه «۴»
۱۰- گزینه «۲»
☞ (منبع ۲ صفحه ۳۴)	۲۴- گزینه «۲»	۳۹- گزینه «۲»
☞ (منبع ۱ صفحه ۸۵)	۵۴- گزینه «۴»
۱۱- گزینه «۱»
☞ (منبع ۲ صفحه ۷۵)	۲۵- گزینه «۲»
☞ (منبع ۱ صفحه ۳۰)	۴۰- گزینه «۳»	۵۵- گزینه «۳»
۱۲- گزینه «۲»
☞ (منبع ۲ صفحه ۷۵)	۲۶- گزینه «۳»
☞ (منبع ۲ صفحه ۶۴)	۴۱- گزینه «۴»
☞ (منبع ۷ صفحه ۳۲)	۵۶- گزینه «۳»
۱۳- گزینه «۱»
☞ (منبع ۲ صفحه ۳۹)	۲۷- گزینه «۲»	۴۲- گزینه «۴»
☞ (منبع ۵ صفحه ۴۴۴)	۵۷- گزینه «۴»
۱۴- گزینه «۱»
☞ (منبع ۲ صفحه ۳۹)	۲۸- گزینه «۴»
☞ (منبع ۲ صفحه ۸۲)	۴۳- گزینه «۲»	۵۸- گزینه «۲»
	۲۹- گزینه «۲»
☞ (منبع ۲ صفحه ۵۳)	۴۴- گزینه «۳»
☞ (منبع ۷ صفحه ۳۶)	۵۹- گزینه «۲»
			۶۰- گزینه «۴»
			۶۱- گزینه «۴»
			۶۲- گزینه «۳»
			۶۳- گزینه «۴»
			۶۴- گزینه «۱»

- ۶۵- گزینه «۳»
۶۶- گزینه «۳»
۶۷- گزینه «۳»
۶۸- گزینه «۴»
۷۴- گزینه «۱»
- ۶۹- گزینه «۲»
۷۰- گزینه «۳»
۷۱- گزینه «۱»
- ۷۲- گزینه «۱»
۷۳- گزینه «۳»
معماری غربی-ایرانی. (منبع ۱۳) ☞ دوره ناصرالدین شاه. (منبع ۱۳)
- ☞ در طرح لوکور بوزیه، تراکم جمعیت در قسمت‌های مسکونی ۳۰۰۰ نفر در هکتار در نظر گرفته شده که فقط ۵۰٪ از سطح کل زمین ناحیه‌ای را که در میان فضای باز طراحی شده، اشتغال می‌نماید.
- ۷۵- گزینه «۲»
☞ سلطانی به دستور سلطان محمد خدابنده به شکل شطرنجی در دشت زنجان و در محل استقرار تابستانی خان مغول ساخته شد.
- ۷۶- گزینه «۴»
☞ شهر اراک موفق‌ترین نمونه شهرسازی ایران در دوره قاجاریه محسوب می‌شود. هسته اولیه این شهر پادگان نظامی بود که به وسیله یوسف‌خان گرجی، فرمانده ارتش قاجاری، در سال ۱۲۳۱ ق بنیان گذاشته شد.
- ۷۷- گزینه «۴»
☞ واحد همسایگی (کوی سکونت و اشتغال) ۴۰۰ الی ۶۰۰ خانوار و با دامنه نوسان شعاع دسترسی ۲۲۰ الی ۲۵۰ متر است. عنصر شاخص واحد همسایگی بوستان کودک است. در ایران اگر فاصله مدرسه با خانه ۴۰۰ متر در نظر گرفته شود، در این صورت واحد همسایگی ۵۰ هکتار و در صورتی که این فاصله ۸۰۰ متر باشد مساحت لازم برای واحد همسایگی در حدود ۲۰۰ هکتار مناسب است.
- ۷۸- گزینه «۴»
☞ وجود شبکه راه‌های اصلی و پررفت و آمد از یک سو و از سوی دیگر وجود موانع و محدودیت‌های فیزیکی مانند کوه و دره و ... باعث شکل‌گیری طرح ستاره‌ای شهر می‌گردد. در طرح شعاعی، شهر دارای یک مرکز اصلی بوده و مراکز فرعی در طول شعاع‌های منشعب از مرکز شهر پخش می‌گردند که در حقیقت خلأ دوری نواحی مختلف شهر را از مرکز شهر تا اندازه‌ای پر می‌کنند. مدل ستاره‌ای، بیشتر الگوی جهت شهرهای متوسط تا بزرگ است و نتیجه منطقی گسترش شهرهای متمرکز می‌باشد که در طول جاده‌های خارج از شهر شروع به گسترش می‌نماید. از مزایای این نوع گسترش، دسترسی تمام شهر و مردم آن به مرکز شهر می‌باشد. این طرح پایه و اساس طراحی شهرهای واشنگتن، مسکو و کپنهاک بوده است.
- ۷۹- گزینه «۲»
۸۰- گزینه «۴»
☞ حالت توسعه نواری شهر، توسعه شهر به صورت خطی یا نواری است. در ابتدا این رشد بسیار ناچیز است اما به زودی تمام منطقه را فرا می‌گیرد. این نوع توسعه بسیار مخاطره‌آمیز است. رشد نواری شهر، مغایر با مقررات و اصول برنامه‌ریزی و نامطلوب است. بنابراین، این نوع توسعه باید در نطفه خفه شود و یا در مرحله آغازین مورد بررسی قرار گیرد.
- ۸۱- گزینه «۲»
☞ مالکیت عمومی توسط اتو واگنر مطرح گردید.
- ۸۲- گزینه «۳»
۸۳- گزینه «۳»
۸۴- گزینه «۱»
- ☞ «تونی گارنیه» فرانسوی به ابتکار شخصی خود طرح یک شهر کامل برای سکونت ۳۵۰۰۰ نفر ارائه داد و آن را شهر صنعتی نامید. در کوی صنعتی پیشنهادی وی، عوامل مختلف شهر، محل کار، محل سکونت، تفریح‌گاه‌ها و غیره، کاملاً از یکدیگر جدا هستند، و کمربندی سبز، قسمت صنعتی شهر را از قسمت اصلی آن جدا می‌سازد. در طرح گارنیه خطوط راه‌آهن در داخل شهر و در زیر زمین کشیده می‌شدند، و خانه‌ها در میان پارک بنا می‌شدند. شهر صنعتی راهی فرایابی بسیاری از کسانی گذاشت که در پیشرفت شهرسازی معاصر مؤثر بوده‌اند. در حقیقت، شهر صنعتی پدر شهرسازی معاصر را واجد بود.
- ۸۵- گزینه «۳»
☞ مبتکر این طرح ابنزر هاوارد است. این طرح به نام طرح گسترده هسته‌ای نیز مشهور است. نواحی حاشیه‌ای طرح را فضای سبز احاطه می‌کند. از نظر شبکه‌های ارتباطی، راه‌ها می‌توانند به صورت عمود برهم و یا به طور مورب ایجاد شوند. در این بافت، تمرکز شهری در بعضی از نواحی وجود دارد. این طرح در حقیقت همان طرح گسترده است اما به اندازه کافی از دقت طرح گسترده برخوردار نبوده و طرحی بینابین از طرح‌های گسترده و متمرکز است. چنانچه طرح کهکشان با شبکه‌های مورب ایجاد شود، فاصله‌ها را کاهش خواهد داد.